

МИКИ МАУС

У ЗАУГАРАНОМ

ТОТЕЛУ
18
мики је
пошитоно збуњен

ЧУВШИ ЈЕЗИВО ЗАВИЈАЊЕ ПО-НОВО, МИКИ ЈЕ УПАО У ЈЕДНУ СОБУ ЗА КОЈУ СЕ СМАТРАЛО ДА ЈЕ ПРАЗНА И УХВАТИО ЈЕ СОБАРИЦУ НА ДЕЛУ!...

ИУ ИСТОМ ТРЕНУТКУ ...

У ИДУЋЕМ БРОЈУ:
МИКИ СЕ ДАЈЕ НА ПОСАО

Жубер који је скренио ток Голфске струје

(4)

Становиштво с обала такође је тражило хитну помоћ.

Кад се мало утишао први бесаркани, поморски командант у Бресту издао је наређење свим ратним бродовима који су били усидрени у луци да одмах исплове и да својим топовима растерају ове настрљивце. Док је тако крстарио дуж обале, поручник Жубер је сасвим случајно доспео у близину „Моргана“, и то баш у тренутку кад се њена посада огорчено бранила од напада једног таквог чопора морских коња.

— Како? — упита изненађено Обри — зар си и на другим местима дуж обале наилазио на ове немани?

— На читаве чопоре!

— Невероватно, заиста! — примети замишљено сликар. — Колико је мени познато, кнез од Монака уловио је једном код Азорских Острва туљана, а и китови покаткад залутају у воде око Ирске. Али, морски коњи живе, ако се не варама, једино око Гренланда, а ова врста на коју смо наишли искључиво у Бафинином Заливу, од кога нас дели појас вечитог леда који је удаљен одавде две и по до три хиљаде километара, зар не?

— Ти говориш као да си на часу географије, драги друже!

Ово није ни најмање збунило сликара и он замишљено продужи.

— То значи да су ове животиње превалиле огроман пут док су стигле до нас...

— Нема сумње да су и морски коњи зажелели да посете чувена француска купалишта...

Видевши да Обри није расположен за шалу, Жубер настави озбиљно:

— Зар ти нисам рекао да су исте појаве — хладноћа на северу а врућина на југу — наступиле и у Америци? Док на северу Сједињених Америчких Држава владају мразеви, у Луизијани се гуше од врућине, у Хавани се пеку... а са Гваделупа и Мартиника долазе вести о неиздрживој жежи...

— Шта кажеш? На Мартинику?

— узвикну Обри ужаснут.

Поручник се угризе за усну.

— Тачно, доврага! Нисам се сетио да се госпођица Жана Миранда тамо налази.

Он покуша да поправи своју грешку:

— Вероватно да није баш тако страшно... Извештаји су то, разумеш... У њима се увек све преувеличава... А онда, ти и сам знаш, плантаже оца твоје веренице налазе се на великој висини.

— Свакако, свакако, то је тачно — рече сликар узбуђено. — Ја на ми је у последњем писму јавила да је врућина несносна... Боже, да јој се само није штогод десило... Жубере, стари друже, молим те... убрзај вожњу... морам што пре да стигнем у Брест да пошаљем телеграм... да нешто сазнам... преклињем те...

— Па ми хитамо и без тога. Машине раде свом снагом...

Узвик једног морнара прекиде Жубера:

— Светлост десно испред нас... Друга светлост с десне стране... Офицер брзо дохвати свој ноћни доглед и задовољно рече:

— Армен!.. То је Армен! А светлост с десне стране — то је светионик код Сена... Срећно смо прошли. У овој магли не види се ни прст пред оком.

Кроз непрозирну маглу која је затварала видик одједном се указа арак светлости који је допирао с највишег светионика француске обале. Жубер задовољно протрља руке. Крај овог стења он би нашао пут и, везаних очију.

— За два часа смо у Бресту, — рече. — Било је крајње време! Ови чувари светионика су заиста храбри људи: дужност им је преча од свега. Па и кад би се земљина утроба отворила, они не би пропустили да упале своје светиљке...

У том тренутку јави се телеграфиста:

— Команданте! Позив за помоћ!

— Преведите ми брзо, Марзене — одговори му поручник. — Ја вас слушам...

— Телеграфиста је срицао реч по реч:

— С. О. С... француски. путнички... пароброд... Поату... између Уе сана... и... Пјер Ноара... С.О.С...

— То значи да смо им сасвим близу, највише пет или шест миља удаљени од њих... Одговорите им одмах, Марзене: „Торпедјача „Ардан“ полази у помоћ. Каква вам опасност прети?“

На командантову заповест промењен је правац. Машине су радиле пуном паром. Дотле је телеграфиста већ примао одговор и одмах га саопштавао:

„Путнички... пароброд... Поату... торпедјачи. Ардан... Пожурите у помоћ... С.О.С... тонемо... судар са...“

Телеграфиста наједном ућута и тек после дуже паузе рече:

— Последњу реч не откуцавају, команданте... Ништа више не долази...

Жубер и Обри осташе занемели поред слушалица. Шта значи прекид усред сигнала, јасно је сва-

ма дозивале у помоћ: биди су то чувари светионика.

У том тренутку, кроз ноћ се опет проломно њихов крик, пул страве.

Људи на ратном броду видеше тада како је из мрака испловила нека циновска приказ, трипут већа од самог светионика... Некаква бела маса у облику огромне стене приближавала се светионику. Када је стигла у домаћај његовог рефлектора, букнула је као да је сва у пламену, блистави кристали преливали су се и бљештали и цела та огромна маса сипала се и искри-ла као дијамант под сунчаним зрацима.

— Ледена санта! — узвикну Жубер.

Његов узвик угушио се у самртничком крику чувара светионика.

Ледени брег стигао је до арменске стене на којој се налазио светионик... Потмуо судар... Као посечено стабло, кула се заљуљала и срушила у море. Тутњехи и ломе-ћи све пред собом, ледена санта се

тих чељусту лебдео је изнад брода, а одмах затим сручила се на његову палубу бујица воде и леда.

Под тим ударцем топ на крми откачи се од лафета, рефлектор се разбио, димњаци поломили, челична ужад понуцала...

Ратни брод се распукао на двоје, заковитлао се беспомоћно, а онда га је талас далеко одбацио. При том се сударио с јактом коју је вукао, разљукао је и талас је однео са собом остатке разбијених бродова.

Завладао је потпуно мрак... Нигде живе душе. Само бледе магловите сенке многобројних ледених санти јуриле су по усковитланом мору...

IV

Кад је Жак Обри поново дошао к свести, осетио је оштар бод у грудима и неку оловну тежину у ногама и рукама. Имао је неко неодређено осећање беспомоћности, као миш у мајчим шапама.

Хтео је да викне, али му из уста изиђе само пригушен јаук. Хтео је бесно да удари рукама око себе, али је једва успео да их покрене. Као из неке велике даљине, до њега је допрло нечији глас:

— Покушава да се покрене... Жив је...

Постајало му је све јасније да га неко снажно дрмуса. У глави је осећао притисак као да ће му лобања прснути.

Он најзад с муком отвори очи и виде небо над собом... сиво магловито небо. Али и њега брзо нестале, јер му поглед закљони нечије преплануло лице, зарасло у брду, с капом неодређене боје, која је некад вероватно била плава. На том лицу, набораном у хиљаду бора, затитра осмех:

— Но, ето... већ је отворио очи и гледа ме... напред момци! Трљајте га још... не престано га трљајте! Бол у удовима се поново појачао, док су га снажне руке масирале по целом телу. Сликара најзад тихо прстења:

— Шта се догодило? Где сам?

— У Заливу Покојника, драги господине... баш смо вас у последњем тренутку извадили.

Жак је тек сад схватио шта се десило. Он се одлучним покретом исправи и погледа око себе. Лежао је на мокром пешчаном жалу, о којем су непростано ударали бели пенушави таласи. Крај њега су стајала три човека, по свему судећи рибари, лица обраслих у браде, у кратким капутима, а недалеко од њих горела је притуљеним пламеном гомила трулих и влажних дасака и балвана.

— Наставиће се —

ком поморцу: то је сигуран знак да је брод потонуо.

— Судар... с ким, са чим? — питао је нервозно командант.

И као да је побеснела природа хтела сама да да одговор, у том тренутку одјекну кроз ноћ мукла тутњава налик на потмулу рику топова у даљини. На „Ардану“ су сви скочили са својих места и упрли очи у тамну ноћ, кроз коју се ту и тамо пробијала светлост рефлектора.

Млаз светлости лутао је унаоколо, да се најзад заустави на каменом светионику код Армена, који је страо из запенушених таласа. Рефлектор ратног брода открио је на галерији светионика три силуете које су очајничким покрети-

Робин Хид и његова дружина

19 ШЕРИФ ЈЕ ОСРАМОЖЕН

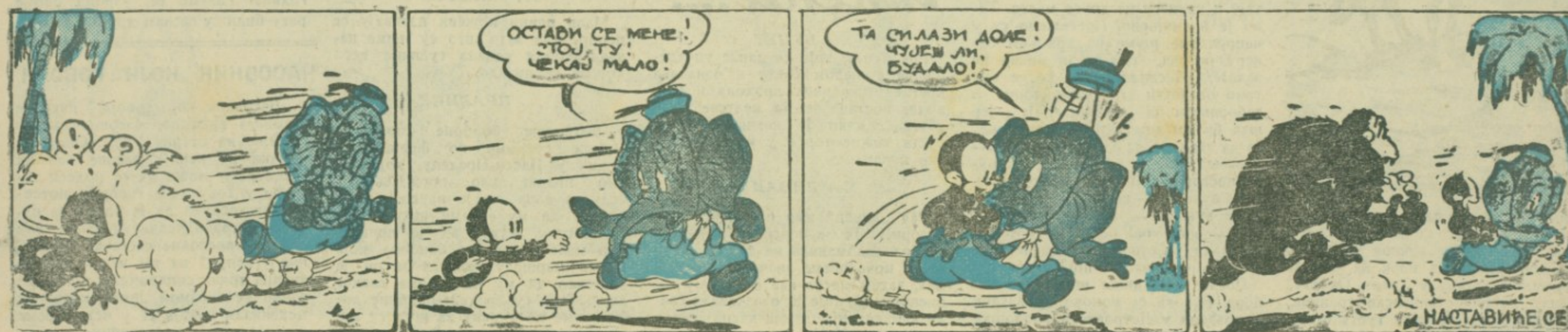
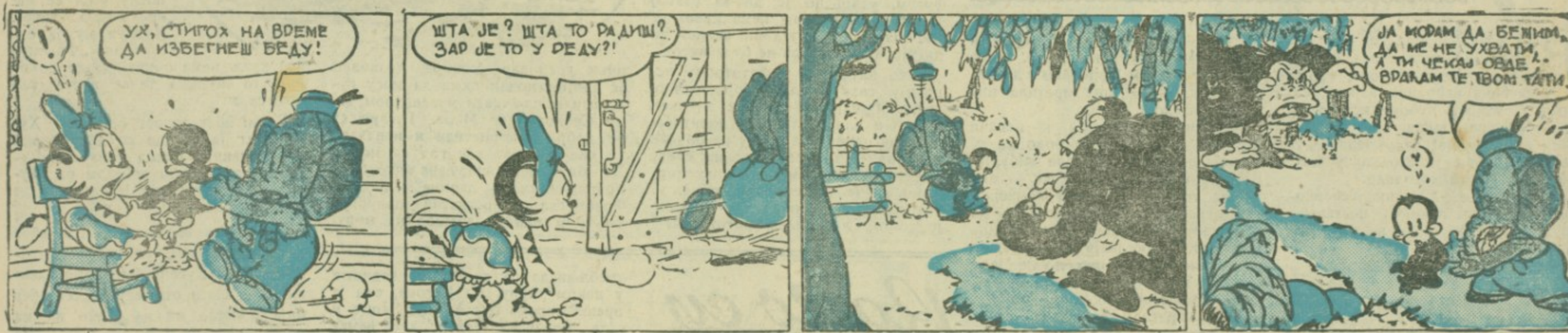
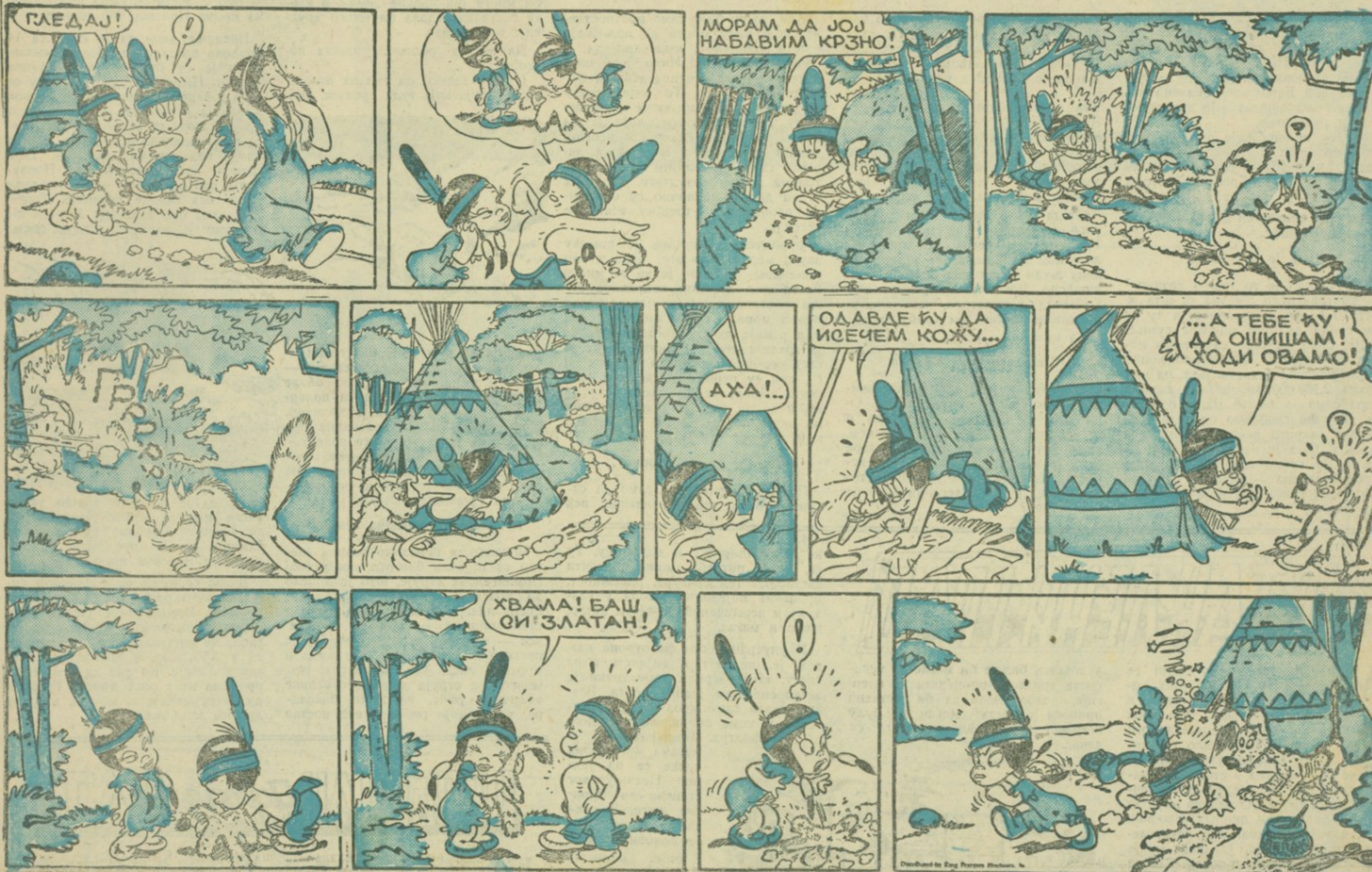

ЦРВЕНИ БИЛ, КОГА ЈЕ РОБИН ИЗБАВИО ИЗ ШЕРИФОВЕ ТАМНИЦЕ, ЗНА ТАЈНУ ШЕРИФОВОГ РАЗГОВОРА СА ОКРУТНИМ ПЛЕМИЊЕМ СЕР ГРЕЈЕМОМ

МАЛИ ХИЈАВАТА

WALT DISNEY
И ЈЕДНА НЕУСПЕЛА ПОДВАЛА

ЈЕ ЛИ ГРЕНЛАНД ОСТРВО?

Гренланд — највеће острво на свету. Површина му је 2,180.000 квадратних километара. На њему живи око 20.000 становника, од којих нешто преко 500 Европљана. Главно занимање становништва је лов, риболов и рударство.

То су подаци које о Гренланду можемо наћи у сваком уџбенику географије. Значи, савремена наука сматра да је Гренланд острво.

Да ли је то тачно?

Ово питање мучи данас многе научнике-географе.

Шта је под ледом

— Па, зар је то тешко дознати? — упитаће неко, — зна се шта је острво а шта полуострво, и ту не би смело да буде никакве сумње.

Да, било би тако кад бисмо могли да видимо целокупно копно које Гренланд захвата. Али, од његових 2,180.000 квадратних километара само је нешто мање од једне седмине слободно од леда, док остало сакрива вечити ледени покривач. Шта је испод тог леда — да ли је копно или су неизмерне дубине океана — можемо само да нагађамо. Нико још није успео да то испита.

Мисао да је Гренланд острво лично је нова. Све до XIX века то је била неispитана област, али је ипак преовлађивало мишљење да је Гренланд полуострво, које је у вези са огромним арктичким континентом. Први је Роберт Пири, освајач Северног Пола, на основу научних испитивања развио илудију о постојању таквог континента и изнео мишљење да је Гренланд острво и истовремено најсеверније копно на нашој планети.

Отада до данас, у свим земљописним картама можемо видети Гренланд као острво, са тачно означеним границама. За велику величину људи то питање било је рашчишћено. Ђак који би рекао да је Гренланд полуострво, или можда архипелаг, добио би слабу оцену Па ипак...

Стара ескимска легенда

Немирни дух научника-истраживача није се лако мирно с тим. Они који су били на Гренланду и седели поред ватре у ескимском шатору чули су казивање прастаре легенде да је ескимска земља испресецана мореузима у више острва. Можда је у тој легенди било нечег тачног?

Али, то су биле само претпоставке, које нису могле да пољуљају опште усвојено мишљење да је Гренланд острво. Нико још није успео да загледа испод дебелог леденог покривача. То није пошло за руком ни француском научнику Полу Емилу Виктору, који је на Гренланду, пре неколико месеци, вршио испитивања и мерења леденог слоја најновијим научним методама. Ипак, резултати до којих је он дошао прилично су оснажили веровање у тачност ескимске легенде.

Француски научник је помоћу звука мерио дебљину леда и том приликом утврдио је да на много места дно леденог покривача лежи на стенама које се налазе испод нивоа мора. То је била потврда још раније изнете претпоставке да је средишњи део Гренланда угнут услед огромног притиска ледених маса, док су периферни делови издигнути. Докле се то улегнуће пружа и да ли оно не дели Гренланд на више острва — то су питања која и даље чекају на одговор.

Кад би се лед отопио...

Ледени покривач не само да сакрива право лице Гренланда, већ

од њега — како кажу неки научници — зависи и будућност света. Кад би се он отопио, дошло би до катастрофе какву свет одавно није запамтио. Сматра се да би у том случају ниво воде у морима и океанима порастао за читавих шест метара! Морски таласи прекрили би многе прибрежне земље и карта света изгледала би много drukчије него данас.

Да ли та опасност заиста постоји?

Све то зависи од топлих атлантских струја које туду пролазе. Нај-

важнија од њих је Ирмингенова — западни огранак Голфске струје — која тече поред западне обале Гренланда, где се меша са поларним водама из залива Ланкастер. Захваљујући њој, југозападна обала острва је често преко целе године без леда. Од количине топле воде коју она донесе, зависи не само температура, већ и читав живот на Гренланду.

Гренланд — „зелена земља“

Последњих неколико година знатно се појачао благотворни утицај Ирмингенове струје, што је довело до праве револуције у привреди Гренланда. Главни извор прихода становништва — лов на морске псе — потпуно је пресушио, јер је нестало ледених санита, а с њима и морских паса. Али, за узврат, Ирмингенова струја донела је велике количине рибе, нарочито бакалара, тако да је риболов већ постао

главна привредна грана. Говори се и о подизању индустрије за прераду рибе, а многи намеравају да простране долине са бујном травом искористе за напасане стада оваца и тиме створе себи сигурнији извор прихода. Тако би Гренланд опет постао „зелена земља“, каква је био у време доласка Исландца Ерика Црвеног 985 године.

Предање вели да је Ерик са 14 бродова пристао уз обале Гренланда, које су биле обрастале бујном травом. Његови људи гајили су овец и говеда и бавили се риболовом. Колонија је јачала, и економски и бројно, тако да се убрзо формирала као независна република. Она је своју независност изгубила 1281 године, потчињавајући се Норвешкој, али је живот у њој и даље текао без велике промене. Током XVI века ове колоније Европљана потпуно је нестало. Стари писци

кажу да је до тога дошло услед нагле промене климе. Западне обале Гренланда убрзо су населили Ескимси, јер је поред њих било у изобиљу морских паса.

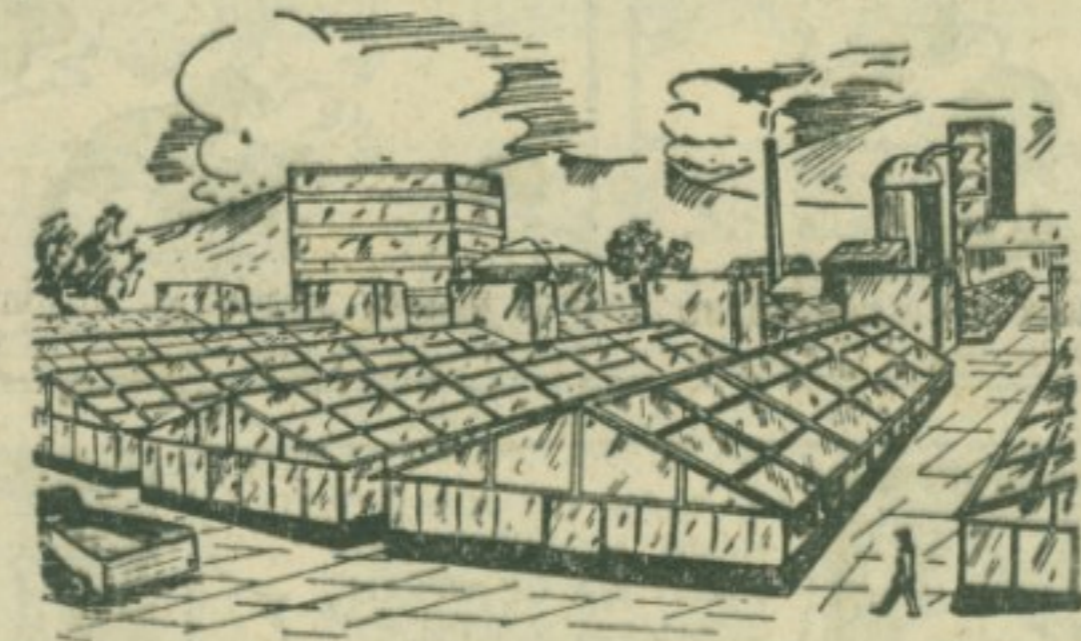
Данас се може са приличном сигурношћу тврдити да је изненадна промена Ирмингенове струје била узрок погоршања климатских услова на западним обалама Гренланда у XVI веку и пропасти европске колоније. Ко зна да нека нова промена неће опет донети Гренланду благу климу, а, можда, несрећу другим земљама.

СТАКЛЕНИ ГРАД

У необичном „граду“ који се састоји од многобројних ниских зграда са зидовима и кровом од стакла, посетиоца дочекују чудном добродошлицом: најпре га уведу у купатило, где мора да опере лице и руке, затим да обуче бели мантил и стави белу капу и, најзад, да ципеле поправа течним ди-ди-тијем. Из ципела мора да извади цигарете и, ако случајно има, чак и најмање количине неког лека или хемикалија. Тек тада му је дозвољен приступ у остале одаје „стакленог града“, највеће стаклене баште на свету.

„Биљка је, уствари, сићушна хемиска фабрика“, каже вам научни сарадници ове ботаничке баште. Она, користећи сунчану енергију, узима из ваздуха угљендиоксид, а из земље воду и минерале. Од ових сировина она ствара разна хемиска једињења: шећер, маст, протеин, витамине и тако даље. Само за једну годину „биљне хемиске фабрике“ израде око 200 милијарди тона ових материја. Међутим, „биљне фабрике“ користе свега два процента сунчеве енергије. Теориски, под идеалним

условима, биљке би могле да искористе тридесет процената те енергије, што значи да би жетвени приноси у свету могли да буду петнаест пута већи него што су данас.

Научни радници запослени у фитотрону, како је названа ова стаклена башта-лабораторија која је подигнута у Пасадени, у Калифорнији, проучавају и настоје да одреде идеалне услове за развој сваке биљке. То је прва лабораторија на свету где се могу створити сви климатски услови под којима биљ-

ке могу да расту и дозревају. Ту се, према потреби, може подесити светлост, температура, влажност, проценат појединих гасова у ваздуху и вештачки производити ветар, киша и магла.

У унутрашњости фитотрона ваздух је, вероватно, најчистији на свету. Цела зграда херметички је затворена, сем једних врата. Ваздух улази само кроз један вентилатор у коме се налази неколико слојева филтра. Температура у одајама фитотрона креће се од једног Целзијусовог степена до тропске жеге, а светлост од најтамније до најјаснијег поднева, док су појединачна одељења осветљена само флуоресцентним осветљењем. Нарочитим уређајима стварају се магла, киша и ветар. У фитотрону може да сипи ситна кишица, као што може да се сручи и права провала облака. Док у неким одељењима пирка благ поветарац, у другима дува хладан сибирски, или врео пустињски ветар.

Ботаничари и агрономи упознају ту „жеље и навике“ појединих биљка. Они су тако, на пример, утврдили да је шећерна репа осетљива на температуру, нарочито ноћну. Уколико је температура преко ноћи нижа, утолико је већи проценат шећера у репи. Доскора се сматрало да јагоде боље успевају кад су дани краћи и хладнији. Међутим, утврђено је да за развој јагода дужина дана нема никаквог значаја и да је једино важно да дневна температура не буде висока.

Тако научници у фитотрону испитују сваку биљку појединачно, тражећи најбоље услове за њен развој и плодност. „Ако политичари нају начина да храну расподеле тако да је за све људе на свету има подједнако, ми научници тврдимо да је можемо произвести у потребним количинама“, — изјавио је доктор Уент, шеф фитотрона.

Варо су постала имена?...

... БУЦЕТ

Реч буџет, која се данас употребљава у целом свету и означава преглед државних прихода и расхода, постала је од келтске речи „буџла“, како је називана једна врста кожне торбе у којој се чувао новац.

... ДИВАН

Реч „диван“ има прилично дугу историју. То је персиска реч, која се брзо оломилила на целом Истоку. У прво време значила је писаник, затим место где се чувају писаници, касније је означавала сваку канцеларију, а још касније двор или владу. Најзад, реч диван упо-

НЕОБИЧАЈ Овог за РАТ

Године 1830 Француска је предузела експедицију против Алжира. Под заповедништвом адмирала Дипера, кренула је велика флота састављена од ратних и трговачких бродова, у свему око 340 разних лаба. На њима се налазило око 30.000 војника и потребан ратни материјал.

Повод овоме рату био је доста необичан. Наиме, Хусеин-бег, тада-

Али, гусари се на то нису освртали. Једном приликом заробили су два папина брода, опљачкали их, робу продали и добит поделили са Хусеин-бегом.

Уочи Бајрама, муслиманског празника, године 1827, француски конзул, по налогу своје владе, посетио је Хусеин-бега у његовој палати. После церемонијалног поздравља, конзул је уложио протест због пљачке папних бродова. Без икаквог устручавања Хусеин-бег му је рекао: „На основу чега ми досађујеш због догађаја који се нимало не тиче Француске. Твој краљ неће да ме удостоји и да ми одговори на писмо у коме је реч о послу који се мене лично тиче“. Конзул му је одговорио: „Француски краљ нема обичај да се дописује са људима такве врсте као што си ти“.

Бесан због таквог одговора, Хусеин-бег је скочио са дивана, нагло коракнуо према конзулу и ударно га великом депезом од паунова перја, која му је служила да се брани од мува.

Француска влада, увређена због таквог поступка, одмах је затражила да се Хусеин-бег хитно извини и да плати отштету. Хусеин-бег није пристао ни на једно ни на друго. То је био повод рату који је на махове трајао око четрдесет година. Разуме се, узроци овог рату били су сасвим друге природе.

ЧАСОВНИК КОЈИ ГОВОРИ

„Часовник који говори“ изум је Доминга Делгадо, часовничара из Хаване, на острву Куби. Овај часовник не избија часове већ их изговара и може да се подеси тако да у току дана говором потсети сопственика да је време за одређене свакодневне послове или редовне пословне састанке. Часовник „говори“ на тај начин што је звучна трака синхронизирана с његовим механизмом. Један нарочити механизам навија се у исто време када се навија и часовник.

Вукови КОЈИ НЕ ЖЕЛЕ ДА БУДУ ВУНОВИ

Вук длаку мења, али ђуд никада — гласи стара народна пословица. И она, као и већина народних изрека, садржи у основи дубоку истину — али није увек тачна. Бар у извесним случајевима! Таква једна случај утерао је ту пословицу у лаж! Ево како се то догодило:

Показало се да велики северноамерички сини вукови постепено изумиру. Да би се то на неки на-

зо свићи на живот у дивљини и почети да се размножавају. Како је у природним парковима забрањен лов, њима није претила никаква опасност.

Међутим, излетници и пеџачи који су долазили на острво да уживају у природи и лови рибу, убрзо су почели да се жаде — али не на то да се вукови понашају као вукови, већ напротив — да те животине, навикле на зоолошки врт, избегавају дивљину, да се стално мотају око људи, једу остатке хране које излетници бацају, само још што се не умњавају — укратко: не желе да се отуђе од човека.

Није се ништа друго могло учинити него да се вукови похватају и пренесу на друго место. Тако је и учињено. Пресељени су у непроходне шуме на крајњем северу острва, где људи никад не залазе. Мислило се да ће се они тамо одазвати „гласу дивљине“ и заборавити на „дивљизацију“, јер шта би им тамо друго остало него да завијају заједно с другим вуковима! Али, и у томе су се људи преварили. Није дуго потрајало, а ти вукови — који нису хтели да буду вукови — вратили су се опет у онај крај острва у који су заузали излетници и пеџачи, где су се опет питомо понашали.

После тога, више није било избора. Вукови су поново похватали и вратили у Детроитски зоолошки врт.

чин спречило, одлучено је да се из Детроитског зоолошког врта два пара синих вукова пуште у велики природни парк на једном огромном острву у Тихом Океану, близу америчко-канадске границе. Вукови су пуштени у густу стару шуму и очекивало се да ће се бр-

шњи господар Алжира, дозволио је својим поданицима да могу гусарити и пљачкати у западном делу Средоземног Мора. Гусари су то добро искористили и нападали су све бродове где год су могли. Да би била осигурана пловидба припадницима папине државе, Француска се прогласила покровитељицом папине заставе на мору.

требљавала се да означи седиште у неком скупу. Са Истока, она је прешла преко Балкана на Запад, и сада означава један део намештаја.

... ПЕРОРЕЗ

Мали депни ножеви називају се перорезима зато што су њима некада заиста резана гушчија пера којима се писало.

... ПРАЛИНЕ

Чоколадне бонбоне „празлине“ добиле су име по француском маршалу Плесис-Празлену, који је био познат као прождрљивац. Једнога дана он је наредио свом кувару да му спреми неку нову посластицу. Кувар му је припремио мале чоколадне бонбоне, које су се маршалу свиделе и он је захтевао да му их спрема сваког дана. Тако су празлине-бонбоне добиле име по човеку за кога су први пут справљене.

ПОТЕРА за „Вражјим Сином“

Вражји син, црни гад, гњило смеће, шкорпион, словенска бештија — тако су папини људи, у своје време, називали нашег земљака Матију Влацића. Прогонили су га као звер, а све због оног што је он говорио и писао о бискупима и поповима. Он говорио, а народ слушао и у свајао његове речи. Тај „вражји син“ био је и сам теолог, али на своју руку.

Рођен у истарској вароши Лабину, 1520 године, Влацић је у својој шеснаестој години отишао у Венецију и тамо завршио теолошке науке. Још у Венецији, за време студија, дознао је за Мартина Лутера, за протестантски покрет против римске цркве и по завршетку студија дошао у Немачку, у Витенберг, где је било средиште протестаната. У Витенбергу, Влацић је постао професор универзитета, предавао је грчки и хебрејски језик. Ту се и оженио, а у сватовима му је био и Мартин Лутер.

У то време, Лутер је већ био стар и у младом Влацићу видео је човека који га може наследити и наставити његову борбу против римских бискупа и попова, против свих зала која је собом носила римска црква. Стари Лутер није се преварио: Матија Влацић — Флавиус Илирикус одлучно је закорачио Лутеровим стопима.

Влацић је био необично учен човек, познавао је папе и папизам као нико у његово време, и рим-

ска црква наша се пред веома опасним непријатељем. Власти су одмах почеле да га прогоне и он је морао да бежи из једног места у друго. Његова глава била је уцењена, права хајка била се подигла на њега.

Папски људи такмичили су се у проналажењу израза којима је требало оцрнити Матију Влацића. Словенски разбојник, јеретик, фурија, нитков, свиња која својом њушком све поткопава — тако је Матија називан. У једном извештају за њега је речено да је „туђи непознати вагабунд, о чијем пореклу нико ништа ни зна, а већ двадесет

година изазива између сталежа у Немачкој ову нехришћанску и одвратну свађу“.

Учени Истранин није се носио само са папским људима него и са оним протестантима који су били

колебљиви у свом ставу према католичкој цркви. Тако се он налазио између две ватре: на једној страни званична црква која се дрвљем и камењем баша на њега, а на другој — колебљивци којима се чинило да он искувише одлучно и енергично иступа против цркве.

Крстари Влацић по Немачкој, данас је овде, сутра тамо, проповеда, учи, а граја против њега све заглашенија. Галама на све стране, а Влацић путује и — пише. Преко двеста дела он је написао за свог прилично кратког живота, и то све у три и јурњави, у склањању испред својих разбеснелих непријатеља. Долазио је, кришом, и у своју земљу, навраћао у Љубљану, о својој родној Истри увек с поносом говорио.

Рећи ма шта против свемоћног папе и папских великодостојника, то је било исто што и учинити смртни грех, а Влацић је просто

загрмео против Рима и његове воље да све покори и натера на послушност. Он је објавио рат папима и њиховој сили. Међу људима који су га слушали и следили било је доста и свештеника, оних малих људи који нису заузимали никакве положаје у црквеној власти. Влацић је њих задобљавао не само циљевима него и начином своје борбе, својим држањем које није знало за попуштање пред непријатељем.

Најзад, Влацић се, са својом женом и осморо деце, нашао у Франкфурту на Мајни, опкопљен потерама. Ту је и умро, у марту 1575 године, двадесет и девет година после смрти свог великог учитеља Лутера, а две године после селачке буне коју је подигао Матија Губец.

У бискупским архивама остале су потернице за Влацићем, а у народу — сећање на једног великог и вољеног човека.

Последњи из племена Тасманаца

Тасманци нису једино племе из новооткривених асмаца које је изишло са лица земље, али је њихова жалосна историја позната више него других староседелача Новог Света. Хиљадама година они су живели у шумама свога краја, све док 24 новембра 1642 године у луку њихове земље није допловио холандски брод под командом капетана Абела Јансона, иначе више познатог под именом Абел Тасман.

Пре тога, морепловац Тасман испитао је Јапанска Острва, а 1642 године, по наређењу Ван Димена, гувернера Источне Индије, преузео

је команду над холандском експедицијом којој је био циљ да истражи Велики Океан и утврди докле се простире таковани Јужни Континент. Шеснаестог августа 1642 године он је кренуо са два брода и 5 септембра исте године допловио до острва Маурицијуса, одакле се упутио на југоисток да тражи „Јужни Континент“. Крајем новембра 1642 открио је острво, које је у част гувернера назвао Ван Дименова Земља. Сада се то острво назива Тасманијом. Боравши у луци Тасманије, сазнао је да је земља настањена, али му није пошло за руком да види иједног урођеника. Одатле је кренуо даље и открио Нови Зеланд, Тонга и Фиџи острва.

Ватре без људи

Први Европљани који су се средили са Тасманцима били су чланови експедиције коју је предводио Француз Марион де Френ. То је било 4 марта 1772 године. Он је пристао уз исти рт где и Тасман 170 година раније. Урођеници су с поверењем приšli француским чамцима, али се тада догодило нешто случајно: неко од чланова експедиције опалио је из пушке и том приликом погинуо је један урођеник. Чим су то видели, његови савременички одмах су се разбежали. Први Енглез који се приближио обалама Тасманије био је капетан Фурно, члан експедиције Џејмса Кука. Он се случајно одделио од своје експедиције и пловени доплатио до јужне и источне обале острва Тасманије. То је било 1773 године, али ни Фурно није успео да види урођенике. Он и његова посада приметили су многе ватре како горе на брежуљцима и по томе су закључили да је острво насељено.

Тек 1777 године успело је славном морепловцу Џејмсу Куку да поближе упозна Тасманце. Они су били средње висине, боја коже била им је смеђа, а код неких црна. Имали су вунасту и коврјасту косу која је била обојена жутом бојом и у ресама се спуштала низ главу. У време Куково Тасманци уопште нису носили одела. На мишицама су носили обруче, а око врата нажит. Били су опасани појасом од кенгурове коже или биља, о коме су, као украс, висиле шкољке, кости и зуби. Нису се бавили земљорадњом, нити су имали домаћих животиња, па чак ни паса. Оружје им се састојало од копља, секире и каменог ножа. Живели су као људи у старејој каменој доба. Чамци су им били начињени од коре дрвета или разапетих кожа.

По једном писцу, Тасманци су живели као шумске животиње: у чопорима су лутали шумама и пољима. Нонивали су под дрвешем или у бедним колибама од грања. Делили су се у многа племена, од којих је свако говорило својим дијалектом који су се понекад толико разликовали да се често ни суседи међу собом нису разумевали. Највише су се бавили ловом, а необично су волели игре. Они који су их познавали кажу да им је језик био мек и мелодичан, али јако сиромашан. У свом говору много су се служили поређењима. Тако, када би хтели да кажу да је нешто тврдо, рекли би да је као камен, а за нешто округло да је као Месец. Сенку човека сматрали су његовим другим ја. Амuletима (амајлијама) приписивали су чудесну моћ и веровали су да их они могу излечити

од болести и спречити прерану смрт. Андерсен, лекар у Куковој експедицији, тврди да Тасманци нису давали утисак дивљих људи. Напротив, били су јако предусретљиви и питоми и нису се бојали странаца. Сам Кук с њима је лепо поступао, али они који су касније дошли у њихову земљу заузели су други став према њима.

Прве борбе

Када је 1804 године Енглеска заузела Ван Дименову Земљу она је прозвана Тасманијом, по имену њеног проналазача Абела Тасмана. Исте године дошло је и до првог сукоба између урођеника и колониста. То се десило у близини једног војничког насеља. Наиме, неколико стотина урођеника: мушкараца, жена и деце трчало је низ брег гонећи и ловићи кенгуре који су бежали у правцу колоније. Колонисти, мислећи да ће их урођеници напасти, отворили су ватру из пушака и многе побили. Уствари, то је у неку руку био почетак уништавања тасманског племена.

Од тога догађаја Тасманци су, све до свога нестанка, били на ратној ноzi са белцима. Да би се стало на пут њиховом истребљењу Енглези су покушали да ударе ме-

ђе између белца и Тасманаца, али у томе нису успели, па су сви урбеници смештени на једно полуострво где су их страже чувале. Познавајући добро своју земљу, они су убрзо одатле побегли и наставили рат. У тим крвавим борбама, које су се дуго водиле, број Тасманаца за кратко време спао је на три стотине, али се они још нису хтели да покоре. Најзад је Август Робинзон успео да стекне поверење Тасманаца и у току три године они су се смирили. Тада их је било 200. Ови остаци племена Тасманаца смештени су на једно острвце у Васовом Теснацу. Међутим, Тасманци нису могли да прегоре изгубљену слободу и брзо су умирале. Осим тога, десетковале су их разне болести које су од Европљана прелазиле на њих.

Године 1847 племе Тасманаца бројало је свега 44, 1860 године 16 људи, а 1869 умро је последњи мушкарац из племена Тасманаца. Он се звао Вилем Лени. Последња Тасманка, жена Вилема Ленија, знала се Труганина. Она је водила одлучну реч у помирљивој акцији Августа Робинзона. Умрла је 1876 године и тако се с њом затрло племе Тасманаца.

Тасманија је велико острво које обухвата око 68 квадратних километара, а налази се јужно од Аустралије. Има преко 200.000 становника, већином Европљана. Земља је богата цинком и бавром, а становници се баве сточарством, земљорадњом и воћарством. Главни град овога острва је Хобард.

„Надоовни“ РАЗБОЈ

Стара, у неким земљама готово изишчезла, уметност ткања ручним разбојима изгледа да ће ускоро поново процветати.

Елџиц Надо, амерички текстилни радник и цртач узорка за тканине, израдио је недавно мали ручни разбој који ће, како он мисли, у целом свету оживети домаћу ткачку радност. Интересовање за његов изум је велико. Из Индије, Бразилије, Африке, са Филипина, свакодневно стижу писма у којима се од Надоа тражи да пошаље свој разбој и књигу с нацртима и упутствима за ткање.

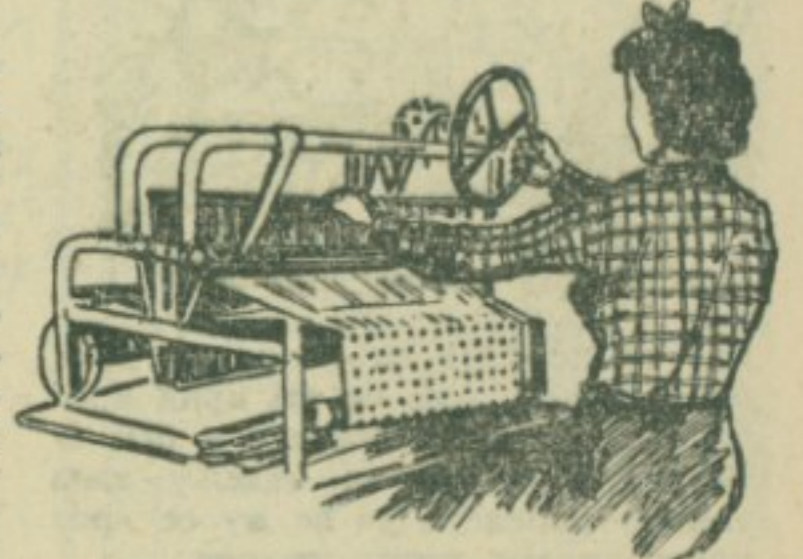
Како је недавно изјавио један текстилни стручњак, Надоов мали разбој има онолико сличности са старим, гломазним ручним разбојима колико и „хипопотам с брзним и расним тркачким коњем“. Стари домаћи разбоји, који се готово нимало нису изменили још од Средњег века, тежки су неколико стотина килограма, запремају сувише простора, а тканине које се на њима израђују заостају и по изгледу и по квалитету за тканинама израђеним у фабрикама. Поред тога, да би човек научио да ради на старом домаћем разбоју треба да протекне неколико година.

Разбој Елџица Надоа начињен је од алуминијумских цеви и тежак је свега 17 килограма. Он може да се причврсти и на мањи сто. На њему се могу ткати све врсте тканина: од најтање свиле до џилна. Чак и особа која никад није видела разбој може на Надоовом разбоју за неколико минута да научи да израђује све врсте тканина, и то

један метар за један час. „Мој разбој није играчка неког аматера, каже Надо, јер на њему се могу израђивати и најлепше тканине“. Надоов разбој, поред тога што се њиме лако рукује, има и ту предност да није скупљи од машинске за шивење, тако да га многи могу купити.

Надо се нада да ће његов изум продрети у многе домове широм света, јер се на њему могу израђивати све тканине које су потребне домаћинствима. Домаће тканине израђене на овом разбоју јевтиније су за 66 од сто од фабричких, а по квалитету и изгледу не заостају за њима. За шест до седам часова, на њему може да се изатка штоф за једно мушко одело.

Надо је одбио да прода свој изум, јер се боји да би могао постати монопол текстилне индустрије и да би га тада задесила судбина многих проналазача који су уништени или затајени да не би конкурисали скупим производима израђеним у фабрикама.

ПРИРОДА ЈЕ ТО ДАВНО ПРОНАШЛА

Наш век је век великог напретка технике. Сваког дана дознајемо за све нове и нове проналаске, о којима су до недавно људи сањали као о нечем недостижном. Али, не треба ипак бити сувише горд. За многе од њих природа је још давно знала и снабдела њима разне животињске врсте. Ево неколико примера.

Сви смо чули о радару, али мало ко зна да има животиња које се помоћу „разара“ крећу. То су слепи мишеви. Ове крилате животињце у сумрак излазе из својих скровишта и у најбржем лету вешто заобилазе све препреке. Како то? Летећи, они пуштају оштре крикове, које човек не може да чује. Они се звуци одбијају од предмета према којима слепи миш лети и тако га опомињу да заобиђе препреку која му стоји на путу. Биолози су ово проверили низом ек-

сперимената. Они су везали непрозирну пантљику преко очију слепог миша, па га онда пустили. Он је и даље несметано летео. Али, кад су слепом мишу запушили уши, настала је невоља. Он више није могао да чује одјеке својих крикова и сваки час је налетао на неки предмет: грану, зид и слично и падао на земљу.

Човек је не тако давно почео да искористи електричну енергију. Међутим, има риба које се одвајкада њоме служе. Њихово тело је нека врста „електричне централе“. Оне имају јаку „електричну“ жаоку, а на глави и репу мале светилке. Кад се разне морске животињце окупе око ових светилки, погађа их електрични удар и оне онда постају лак плен.

Знате ли да је веверица падобранец? Кад скаче с гране на грану, она рашири све четири шапе, тако да од крајна на боковима одбразује неку врсту падобрана. Бакарару, поред пераја, за кретање служи и „мотор на млазни погон“. Док плива, он стално узима воду на уста, а затим је нагло избацује кроз шкрге и на тај начин се одбације напред. Најмања птица — колибри — претставља неку врсту хеликоптера. Он је у стању да лебди на једном месту и да лети не само напред, већ и назад. Корњача, са својим тврдим оклопом, „претеча“ је моћног савременог ратног средства — тенка.

Има још много оваквих „проналазача“ природе. Реп скорпиона много потсећа на иглу за давање инјекција. Неке змије гутају жртву тек пошто су јој својим уједом дале неку врсту анестезије. Циновска шкољка звана „велико морско ухо“ има праве апарате за уисавање ваздуха. Она се тако јако припије уз стену да је рибари могу одвојити од ње само помоћу компресора. Канадска лисица и поларни зец имају на ногама праву слијашку „обућу“, тако да се лако крећу и преко најдубљег снега.

Нема дима без ватре

Наука је тачно утврдила да ниједна појава у природи не настаје сама од себе; свака има свој узрок. Сви-ма нам је познато да киша не може падаати нити гром пуцати ако нема облака. Те и друге појаве људи су одавно запазили, па су ту узрочност у природи лепо изразили пословицом: "Нема дима без ватре".

Али, требало је дуго времена да прође док се то утврдило. За то време цветало је сујеверје. Старословенска реч „всуе“ значи узалуд, забавља. Од ње је постала реч сујеверје — празно, узалудно веровање. Наука је највећи непријатељ сујеверја; незнање му је савезник. Велики напредак технике, медицине и осталих научних грана и проширење мреже школа учинили су да сујеверје полако ишчезава. Истина, оно се не може изгубити наједном, јер су његови корени вековима продирали и грана-ли се у свести и мишљењима људи.

Ако изближе погледамо поједи-не случајеве сујеверја — разне забране или претсказања — видећемо да многи од њих вуку своје порекло од некад разумних узрока. Временом, тих је узрока нестало, а остали су само симболи, који су настављали да живе иако су сад били без икаквог смисла. Ево примера:

ПРОСУТА СО...

... значи свађу у кући. То ће и данас рећи понека старија жена. Ово, данас бесмислено, тврђење имало је некад своје и те какво оправдање. У оно време кад се до соли тешко долазило, свако зрнце било је драгоценост. Ако домаћица, или неко од укућана, проспе по несрећи со, ето свађа готова, јер ко зна кад ће се набавити друга. Данас, наравно, со није никаква драгоценост. Она је додуше неопходан зачин сваком јелу, али је толико има да се не сматра ни за какву несрећу ако се

непажњом преврне сланик и проспе со. Али, веровање да ће доћи до свађе надживело је несташину соли, па се, ето, и данас погдеде чује.

Или "баксуз-број" — 13. Бити тринаести на списку, имати у позоришту седиште број 13, станова-ти у кући која носи овај број итд. — не слуги на добро, како понеко и данас мисли. У САД, земљи која је понајдаље отишла у техничком напретку, још и данас седишта у авиону, биоскопу или позоришту носе бројеве 1, 2, 3... 12, 12а, 14... итд. Тако је избегнуто да неко не седне на место које носи „несрећан“ број!

Да ли је некад постојао разуман узрок овом веровању? Зна се да су стари народи придавали особиту важност појединим бројевима. На пример, број 12 био је нарочито цењен. Он је дељив са више бројева, па је рачунање с њим било изванредно лако. Па и данас се понегде одржало рачунање на туче. Напротив, број 13 био је веома "незгодан". Он није дељив ни с једним бројем, изузев са самим собом, па је претстављао велику сметњу у рачунању. Ето, зато је и проглашен баксуз-бројем, бројем који доноси несрећу.

ВЕРОВАЊЕ У ЗВЕЗДЕ

... дуго је заокупљало људско мишљење. У Средњем веку, нарочито, сматрало се да је свакоме "писана" судбина на небу и да су је учени људи — астролози — могли прочитати из положаја звезда. Владари онога времена дали би да им дворски астролог направи хороскоп, па су се по њему убудуће управљали. Није ваљало предузети никакву радњу пре но што се види "шта звезде о томе кажу".

Астролога је у то време било двојаких. Једни су били шарлатани, који су искорисћивали ово веровање да би на лак начин живели, док су други били учени људи, претече данашњих астронома, који су проучавали кретање небеских

тела у чисто научне сврхе. Међутим, и они су, хтели не хтели, морали да "читају судбину" из звезда, јер су само на тај начин могли да стекну углед и обезбеде повољне услове за рад. У какве су све неприлике због тога западали, показује овај случај.

Астролог француског краља Луја XI претскаже једној дворској дами — краљевој милосници да ће у најскорије време умрети. Чудним случајем, то се заиста и обистинило. Краљ, огорчен на астролога, реши се да га убије. Он га позва и упита: "Видим да добро погађаш кад ће ко да умре. Реци ми онда, колико теби остаје да живиш?" Астролог је одмах видео злу прилику, али се ипак снашао: "Сире, звезде за мене немају тајни. Оне су ми повериле да ћу умрети три дана пред смрт вашег величанства".

Сујеверни краљ се грдно уплашио и досетљивог астролога, наравно, оставио у животу, па се и убудуће бринуо о његовом здрављу, јер је од тога зависно, како је он веровао, и његов живот.

13

Други један астролог прорекао је да ће, тога и тога дана, до темеља изгорети град у коме је он живео. Дошао је тај дан, а од пожара ни трага. Видећи да ће изгубити добар глас, астролог предвече подметне ватру у један блок густо збијених дрвених кућа и оне букнуше у пламену. На његову несрећу, неко га је видео кад је палио куће и огорчено становништво га на месту уби.

ИВЕР КОЈИ ГОВОРИ

Ономе што није разумео, примитивни човек је приписивао натприродна својства. Он је тако тумачио разне природне појаве — кишу, гром, ветрове итд. Многе ствари које су данас јасне сваком детету, за некадашњег човека биле су чудо над чудима. О томе говори и ова прича.

Неки путник крстарио је са својом женом по острвима Тихог Океана. Док је жена остала у колиби једне урођеничке породице, он је са домаћином пошао на пецање. Али, још пре но што су и стигли до обале, сетно се да је заборавио дувати и лулу. Ништа за то: написаће поруку жени и послаће свога пратиоца да донесе заборављене ствари. Као за пакост, није имао

код себе ни парчета хартије. Он се саже и дохвати комадић дрвета и на њему написа поруку. "Ево, предај ово мојој жени, а она ће ти дати дувати и лулу!"

Урођеник је с чуђењем узео ивер и испут га дуго загледао, стављао на уво, мирисао, али ништа необично на њему није могао да примети. Кад стигне кући, он без речи даде ивер жени свога госта и чекаше шта ће бити. На велико његово изненађење, жена донесе дувати и лулу и даде му их.

— Како си дознала шта твој муж тражи? — упитао је он.

— То ми је рекао овај ивер на коме је све то написано.

Урођеник замоли жену да му поклони "чудотворни" ивер и после га је брижљиво чувао међу својим кућним идолима.

ЛАСТЕ НИСКО ЛЕТЕ — БИЋЕ КИШЕ...

... каже се у народу. И заиста је тако. Али, у овом пророчишту нема ничег натприродног. Објашњење је сасвим просто. Пред кишу се атмосферски притисак снижава, ваздух је влажнији, па се због тога ројеви мушца и других инсеката спуштају ближе земљи. У потрази за храном, и ласте се онда спуштају ниже него обично.

Много је оваких предвиђања какао ће време бити, али ниједно од њих није никаква чаролија, већ се темељи на вековима нагомиланом искуству и запажању народном.

Тако је и са осталим облицима сујеверја. Сваки се од њих може објаснити идући натраг у прошлост и налазећи узроке који су га изазвали.

Технички напредак игра значајну улогу у разбијању сујеверја. Франклин је проналаском громобрана не само отклонио разорно дејство грома, него је развејао у прах и пепео празна веровања у његова натприродна својства на која човек не може да утиче. Први воз или аутомобил изазивали су код људи у почетку сујеверни страх; данас ће, пак, и старији човек мирно и без бојазни сести у авион и за сат-два прелетити пространства за која су некад биле потребне недеље пешачења. Тако се губи онај страх од непознатог и ствари и појаве које човека о-кружују постају му блиске и разумљиве.

Да камелеон побледи од зависти...

Камелеон је ушао у пословицу због своје необичне особине да мења боју коже. Он је обично тамнозелене боје, али може да измени све нијансе зелене, црвене и мрке боје, па чак и да постане црн. Иако се најчешће сматра да камелеон мења боју ради "камуфлаже", боја његове коже највише зависи од температуре ваздуха и расположења самог камелеона. Према томе, промена боје код њега може се упоредити с црвенењем код људи.

Промена боје ради "камуфлаже" постоји, и највише је изражена код риба. Научници су утврдили да ће морски пас сиве боје ако се стави у акваријум чији су зидови и

доња половина очију немају исти значај за промену боје коже. Ако доњи део очију покрије комадом целулоида, риба у белом акваријуму постаје црна. Ако пак заклонимо горњи део очију белог морског пса који је смештен у црн акваријум, он ће остати бео.

Најчудноватија је, међутим, способност прилагођавања средини код неких других риба. Научници су запазили да ивек који живи у акваријуму на чијем се дну налазе каменчићи тамне и светле боје добија на иначе тамним деловима белу перу. То их је довело на мисао да ставе ивек у акваријум чији је под обојен као шаховска табла. За кратко време, све рибе имале су на кожи шаховска поља. Занимљиво је да су чак и величини белих и црних поља могле скоро савим тачно да репродукују.

Без обзира да ли је промена боје коже изазвана светлосним надражајима, као код риба, променом температуре или расположења, као код сувоzemних животиња, или невидљивим ултравиолетним зрацима, као код човека — она у суштини претставља исти процес: промену у расподели извесних пигмената у ћелијама коже.

Тај пигмент може да буде црн, мрк, жут и сребрнасто бео. Интензитет боје коже зависи од количине и расподеле тих пигмената.

Како долази до промене боје коже код камелеона, ивек, морског пса и других животиња? Код камелеона, на пример, први слој ћелија коже садржи жут пигмент. Оне испод њих, иако имају бео пигмент, због тога што су дубље у кожи делују као небеско плаве. Њихова боја пропуштена кроз жути свој пигмента изнад њих делује као зелена. Испод ових двеју врста ћелија, налазе се друге чији је пигмент црвен, мрк и црн — у разним нијансама. Зрнасти продужени њихови допирци чак до површине коже. Промену боје камелеон постиже активним размештањем продужетака тих тамних пигмената. Комбинацијама боја које потичу од разних пигмената, камелеон — а на сличан начин и друге животиње — мењају боју.

под тамне боје за неколико дана постати црн. Ако се тај црни продрљивац затим пренесе у бео акваријум, он ће за недељу дана толико побледети да ће му се кроз кожу видети крвни судови.

Међутим, ако се рибама при оваквим испитивањима покрију очи, оне више неће моћи да мењају боју. Та њихова способност зависи, дакле, од органа вида. При том не игра одлучујућу улогу боја зидова акваријума. Према истраживањима неких научника, изгледа да боја неких риба зависи од количине светлости одбјегане од вода акваријума. Поред тога, научници су утврдили да горња и

АНТОЛОГИЈА ИСТИНИТИХ ЧИДА

„ДА БАВО НЕ БИ ПРЕШАО“

У Шангају се налази један необичан мост који је изграђен у цик-цак линији „да баво не би могао да пређе преко њега“. По

кинеском веровању „баво“ може да иде само право. Зато су грађани Шангаја изградили мост који је кривуда, да им овај нежељени „гост“ никад не би могао да дође у посету.

СПАЉЕНА ЗБОГ ОНДУЛИРАЊА

Године 1547 изведена је пред суд Жаквина Моман, власуљарка из Женеве, под оптужбом да је ондулирала јосу неке жене. Суд је одлучио да је уапсаваше ко се на овај начин „дело бавола“ и осудио власуљарку на смрт.

НАЈЛАКШИ ПОСАО

Француски владар Шарл X, који је дошао на престо 1824 године, направио је једном једну досетку. Његове удворнице убедили су га да као врло духовит човек треба да одреди некога ко ће бележити његове досетке. Тада је

на француском двору установљено звање "бележника краљевих досетака", а за првог бележника наименован је Александар Ди Пезеј, коме је одређена плата од 10.000 франака годишње. Ди Пезеј остао је на овом положају седам година и за то време ниједном није замочио перо у мастило, јер Шарл X никад више није изговорио ниједну досетку.

ПОЈЕО МЕДВЕДА — МЕДВЕДИМ ЗУБИМА

Пре четрдесет година, живео је у Иглу, на Аљасци, ловац и копач злата Нимрод Робертсон, који је био познат по многим необичним доживљајима из лова. Када је Робертсон остарио, изгубио је све зубе. Како је најближи зубни лекар био сувише далеко, Робертсон је сам себи направио вилице од метала и на њих причврстио зубе једног медведа кога је уловио. Најчудније је то да је тим зубима појео прво баш тог истог медведа, чије се месо, због јаког мрза на Аљасци, одржало свеже читаву зиму.

РЕКА ПОСТАЛА ЗА ЈЕДНУ НОЋ

Нју Ривер, најкраћа, најчистија и најдубља река у Америци, постала је у току једне ноћи. На месту где се сада река налази, била је некад тропска дунгла. Индијанци који су у близини становали чули су једне ноћи јаку земљу тутавају и кад су идућег јутра изашли из својих колиба, на месту где је била дунгла угледали су реку.

ДРВО-ОКТОПОД

Једна циноска смоква постепено обавија својим стаблом стари храм у рушевинама Ангкора, у Камбоџу. Због тога је ова смоква добила име "дрво-октопод".

ЛЕД ОТПОРНИЈИ ОД ЦИГЛЕ

У Портсмауту, у Енглеској, 1918 године избио је пожар у једној фабрици леда. Читаву фабрику изгорела је до темеља. Међутим, један велики блок леда остао је том приликом неистопљен.

СТУДЕНТИЊА ОД 98 ГОДИНА

Џен Лаури Хочсон, из Сан Франциска, уписала се на универзитет кад јој је било 98 година. Она је приликом уписа изјавила да сматра да за учење никад није касно.

„АВЕТИЊСКИ БРОД“

Немачки бојни брод „Бајери“ потопљен је 1919 године код Скапа Флаа. Петнаест година после

тога овај брод се изненада појавио на површини мора, пловио пола часа, а затим поново потонуо.

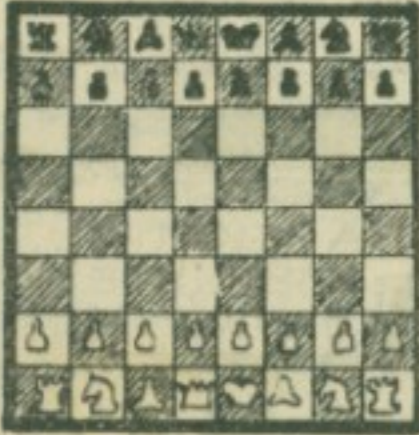
Одговорите одлучно Да или Не!

ОЛИМПИСКИХ БОГОВА БИЛО ЈЕ ДЕСЕТ?

Олимпијских богова било је дванаест: Зевс (код Римљана Јупитер), Арес (Марс), Аполон (Феб), Хермес (Меркур), Посејдон (Нептун), Хефест (Вулкан), Хера (Јунона), Атина (Минерва), Афродита (Венера), Артемида (Дијана), Деметра (Цереја) и Хестија (Веста). Доцније је такозваним олимпијским боговима придодат и један земаљски бог, Дионис (Бахус).

ДА ЛИ ЈЕ ШАХОВСКА ТАБЛА БИЛА УВЕК ПОДЕЉЕНА НА ЦРНА И БЕЛА ПОЉА?

Шаховска таблица није била увек подељена на црна и бела поља. У V веку пре наше ере, у Индији су сва поља била једнобојна. Фигуре су у Индији биле разнобојне, али не црне и беле, већ жуте, црвене, зелене и црне. На једном египатском споменику нађен је цртеж како два Египћанина чуче крај једног стола и играју шаха црним и белим фигурама. То је најстарији документ о игрању шаха са фигурама ове две боје.

ВЕЛИКА ЕПОХА ПОМОРСКИХ ЕКСПЕДИЦИЈА БИЛА ЈЕ У XVIII ВЕКУ?

Велика епоха поморских експедиција, откривање непознатих земаља и водених путева између Европе и других континената, била је крајем XV и почетком XVI века, кад су се највише прославили шпански и португалски мерепловци. Португалци су опловили западну, јужну и источну обалу Африке и доспели до Арабије и Индије, Јаве и Суматре. Шпанолци су пловили на запад и открили јужни део Северне Америке, Средњу Америку, велики део Јужне Америке и много острва у Тихом Океану.

Да ли знате?

КАД СЕ КОД НАС ПОЈАВИЛА ШАХОВСКА РУБРИКА

Једно време, пре десетак-петнаест година, сматрало се да је новосадски недељни часопис „Јавор“ од 1889 године пре свих новина и часописа увео шаховску рубрику. Власник „Јавора“ био је Чика Јова, а уређивали су га Илија Огњановић и Јован Грчић. У њему се налазила и рубрика под насловом „Игра шах“. Касније се, међутим, као најстарија помиње шаховска рубрика у илустрованом часопису „Србадија“, који је излазио у Бечу под уредништвом Стевана Турчића. „Србадија“ је објавила прву шаховску рубрику у броју од јануара 1876 године. Дакле, тринаест година раније него Змајев „Јавор“.

КОЛИКО ВРЕДИ ЈЕДНО ПТИЧЈЕ ГНЕЗДО

Мада сви знамо да су птице веома корисне због тога што уништавају гусенице, ипак многим није познато колико плодова спасе једна птичја „породица“. Црвенперка, на пример, излеже пет до шест пtiћа. Ови младунци за један дан поједу по десет гусеница или ларви, а шест малих пtiћа 300 гусеница дневно, што значи за један месец девет хиљада штеточина. Једна гусеница само за један дан поједе нео један плод. Значи, шест малих пtiћа спасу нам за месец дана девет хиљада плодова — крушака, јабука или шљива.

НА УРАНУ И НЕПТУНУ ОТКРИВЕНИ ВОДОНИК И ХЕЛИЈУМ

Канадски професор астрономије Ферибег открио је у атмосфери планета Урана и Нептуна водоник, најлакши од свих елемената и једно од атомских горива, који одржава звезде у усјајном стању. У атмосфери земље има мало водоника и доскора се сматрало да га у атмосфери других планета уопште нема. По тврђењу професора Хериберга, у атмосфери Нептуна и Урана има толико водоника да се његово присуство може приметити и у спектру

сунчеве светлости која се одбија од ове две планете.

На обе планете откривен је и хелијум, и то у количинама које су три пута веће од количине водоника. Хелијум је најпре откривен на Сунцу, а тек много касније у атмосфери Земље, где га има веома мало.

Нептун и Уран су толико удаљени од Сунца да се њихова атмосфера никад не загреје изнад нуле.

ЖАБА КОЈА ГУТА ДРУГЕ ЖАБЕ

Такозвана рожната жаба (церетогрис орната бел) дошла је ово име по изгледу својих горњих очних капака, троугластих и веома гнпких, који личе на неке рожнате додатке. Она живи на простору који се протеже од јужне Бразилије до северне Аргентине.

Рожната жаба обично се затрпа земљом, тако да јој вири само врх главе и несразмерно велика разјалена уста. Ова клопка је врло ефикасна и затвара се великом брзином чим наиђу неопрезне животињце, углавном друге врсте жаба, као и мали гуштери.

Чак и пуноглави рожнате жабе имају сличан начин исхране. Они се хране готово искључиво пуноглавцима других врста жаба.

НЕОБИЧАН РЕКОРД

Немац Макс Клајн, из Франкфурта на Мајни, постигао је необичан рекорд. Он већ педесет година даје добровољно крв и досад је дао преко 520 литара. Неки лекари проричали су му због тога кратак живот, иако је он имао стално појачану исхрану и узимао нарочите лекове за јачање. Овај рекордер, који је омогућио преко 1300 трансфузија крви, поводом педесетогодишњице првог давања крви сликао се поред 26 бензинских канти у које би стала сва крв коју је досад дао.

ДА БИ СЕ ИЗБЕГЛИ СУДАРИ У ВАЗДУХУ

Путнички и војни авиони у Америци отскора су снабдевеним новим радарским уређајем, који на екрану бележи све предмете испред авиона: друге авионе, брда, олује итд. Апарат има два екрана: један за пилота, а други за навигатора.

НОВ МЕТОД ЗА ИСПИТИВАЊЕ ЗЕМЉИШТА

Познавање густине и влажности једног земљишта од великог је значаја како за архитекту који подиже зграде на њему, тако и за геолога, инжењера који изводи канадизацију и многе друге стручњаке. Нуклеарни метод, који се тек од недавно примењује у Америци, омогућује брзо и тачно добијање свих потребних података о саставу земљишта. Он се састоји у овоме. У земљу се зарие једна челична цев у којој се налази радиоактивни кобалт или неки други извор гама-зракова. На одређеном растојању од ове, побуде се у земљу друга челична цев у којој је смештен Гајгеров бројач, осетљив на гама-зраке. Бројач је у вези с једним апаратом на површини земље који региструје добијене податке. Пошто се зна јачина зрачења, као и пут који зрачи пређу од једне до друге цеви, то се из степена смањења зрачења услед проласка кроз земљиште лако дознаје његова густина и влажност.

ПУШЧАНА ЦЕВ ПОД УГЛОМ ОД 90 СТЕПЕНИ

У Детриту је израђен један нов тип пушке који је нарочит, погодан за уличне борбе. Цев је савијена под углом од 90 степени, тако да стрелац може да габа иза неког заклона не излажући се опасности да сам буде погођен. Недостатак ове пушке је њена прилична непригодност.

ЛОКОМОТИВЕ НА КИЛОГРАМ

Иако изгледа чудно, велике фабрике које израђују локомотиве продају их на килограм. Један такав челични колос стаје отприлике милион динара по тони, или хиљаду динара по килограму. Пошто укупна тежина модерне локомотиве износи 150 до 200 тона, њена цена креће се од 150 до 200 милиона динара. Тако је, на пример, ајновија француска електрична локомотива, која је недавно поставила светски рекорд у брзини (140 километара на час), продата за 107 милиона франка.

Јестели век чилида...

... врх Мон Блана (4807 метара) највише планине у Европи, за 6.600 метара ближи је средишту Земље од брода који плови по екватору. То је стога што Земља нема облик правилне лопте, већ је спљоштена на половима.

... Аристотело се сматра оснивачем логике, психологије, зо

ологије, ботанике и историје филозофије.

... Кинези су у давној прошлости употребљавали пешчане сатове. Судови повезани цевчицама, постављени један испод другог, били су испуњени сувим песком који је лагано клизио из горњег суда до најнижег. По количини песка у појединим судовима Кинези су знали које је доба дана.

... велики париски музеј у Лувру посети сваке године преко шест милиона лица.

„ПУСТОЛОВИНЕ ТОМА СОЈЕРА“

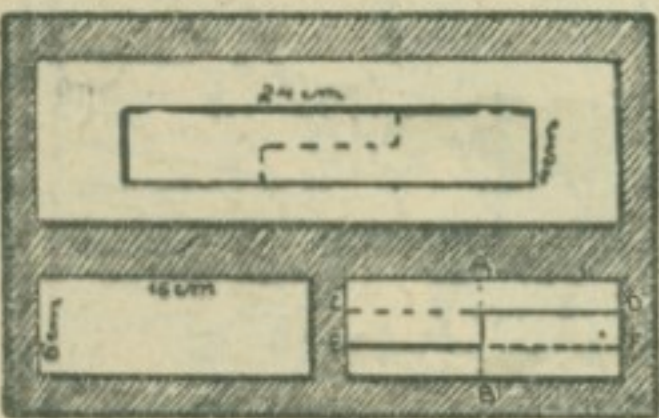

Да ли сте читали „Пустоловине Тома Сојера“? Ако јесте, онда ћете се свакако сетити и тога како је Том бојио ограду. На овој слици, поред Тома и његовог другог налазе се још дечак који му је помогао у том послу, стари Потер, тетка Поли, па чак и змај кога је Том добио зато што је био вредан. Можете ли да их пронађете?

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ДВА ПРАВОУГАОНИКА

У средини једног картона изрежите правоугаоник дуг 24, а широк четири сантиметра. Из другог

комада картона изрежите други правоугаоник дуг 16, а широк 6 сантиметара. Тада упитајте неког друга да ли може отвор на првом картону, величине 24x4, тачно да попуни правоугаоником 16x6. Математички, задатак је могућно решити, јер оба правоугаоника имају исте површине: 24 x 4 = 96 и 16 x 6 = 96.

Али, како да се то изведе? Повуците на другом картону (види слику) праву АБ, која ће га поделити на два дела; затим повуците управно на ову две праве, ЦД и ЕФ, које ће га поделити уздужно на три једнака дела. Сад исечите тај картон по испрекиданом линијама; означеним на горњем делу слике — задатак је решен!

ВЕШТИНА СА ШТАПОМ

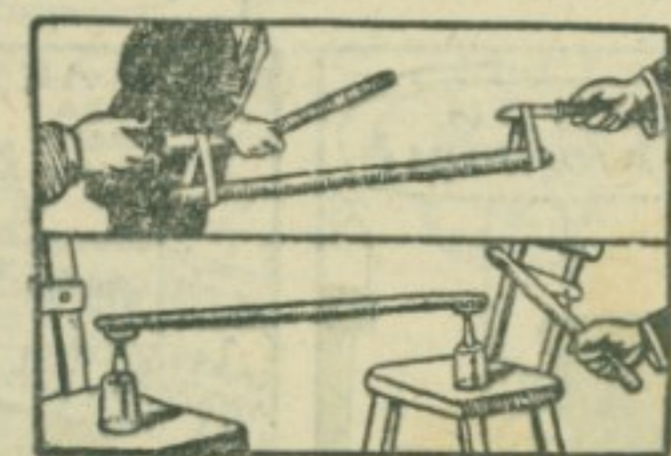
Ставите оба краја штапа (држале од метле) у два папирна прсте

на (прстенове ћете начинити ако исечете две једнаке траке хартије — залепите им крајеве), а прстенове окачите о оштрице два ножа. Ножеве нека држе два посматрача (1 слика).

Ако чистим ударцем ударите гвозденим лењиром или великим ножем посред штапа, штап ће се сломити, а папирним прстеновима неће бити ништа.

Али ударца мора бити чист, отсечан и тачно по среди штапа.

Кад то увекбате, можете крајеве штапа ставити на две чаше постављене на столице са равним се-

диштем (слика II). Једним ударцем опет ћете преломити штап — без икакве опасности по чаше.

МОЗАИК

Ово је прилично лак посао и онај ко уме да нацрта лепу шару са задовољством ће направити и овај мозаик.

Узмите један ужи лењир од белог дрвета и изрежите га најбли-

во, фином тестером, на једнаке коцке. Умочите неке од њих у црно мастило, друге у црвено, а неке оставите необојене. Према шару коју сте раније нацртали, ређајте коцке на једну дашчицу, лепећи их лепком. Између коцкица ставите мало „кита“ да би се испу-

ниле пукотине и превушите целу површину мозаика лаком. На тај начин можете да украсите стоић или неки други део намештаја.

СКРИВАЛИЦА

Ако боље загледасте ову слику видећете још два дечака, једног старијег човека и пса!

УКРИПТЕНЕ

Водоравно: 1) острво у Јадранском Мору; 4) цин; 6) кола за артиљеријску муницију; 7) река у Сибиру; 9) врста инсекта; 10) страна женског име; 11) слово француске

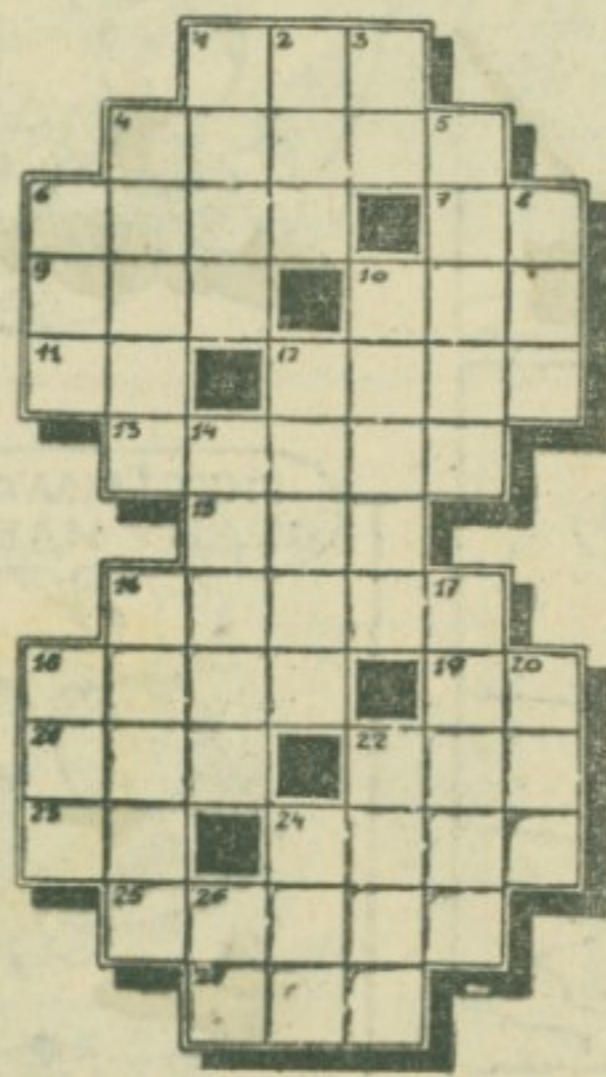
тежину; 23) нота солмизације; 24) свети бик старих Египћана; 25) попуст од цене за извесну робу; 27) имање (турцизам).

Усправно: 1) отвор на кожи; 2) аждаја; 3) наг; 4) град у Немачкој; 5) врста ткањине; 6) птица певачица; 8) играчка; 10) део пута; 12) сазвучје неколико тонова; 14) престоница једне балканске државе; 16) једно занимање; 17) украс; 18) гозба; 20) титула абисинских поглавица; 22) врста драгог камена; 24) грубо сукно; 26) део коњске опреме.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Пирот; 6) Кавалар; 8) корак; 9) рам; 11) Оран; 12) ласо; 13) бал; 14) Панић; 15) нераван; 16) вал; 17) со; 18) ам; 20) А(лександар) Б(ородин); 22) ра; 24) су; 26) ат; 28) Гоч; 30) паразит; 32) Нопок; 33) топ; 35) Ирак; 36) сака; 37) кат; 38) ратар; 39) нишадор; 41) нотар.

Усправно: 1) паралела; 2) Иван; 3) рак; 4) од; 5) тарана; 6) Корана; 7) Расина; 8) коб; 10) моћ; 12) лавор; 14) пас; 16) Вис; 19) мач; 21) барок; 23) агитатор; 25) упоран; 27) так; 29) Отокар; 31) Апатин; 32) Нич; 34) пар; 36) сала; 38) рат; 40) Шо.

азбуке; 12) коралски спруд; 13) стара мера за дужину; 15) тешко ратно оружје; 16) тих; 18) планина у Грчкој; 19) мера за површину; 21) друга; 22) стара мера за

